

Uluslararası spor organizasyonlarında helal gıda erişimi ile ilgili sorunların değerlendirilmesi

Aydoğan SOYGÜDEN¹, Hasan YETİM²

¹Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kayseri, Türkiye

²İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article		DOI: 10.5281/zenodo.12600166
Gönderi Tarihi/ Received:	Kabul Tarihi/ Accepted:	Online Yayın Tarihi/ Published:
15.01.2024	24.06.2024	30.06.2024

Öz

Bu çalışma, uluslararası spor organizasyonlarına katılan milli sporcu, antrenör ve diğer milli takım üyelerinin helal gıdaya erişimlerine ilişkin sorunlarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Türk Milli takımlarında uluslararası spor organizasyonlarına katılan milli sporcular, antrenörler ve diğer milli takım üyeleri oluşturmaktadır (n=130). Çalışma öncesinde altı sorudan oluşan kişisel bilgi formu ve on sorudan oluşan helal gıda erişimine ilişkin anket soruları hazırlanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi, frekans, yüzde dağılımları ve ki-kare anlamlı ilişkileri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre; katılımcıların (%81) erkek, (%19) kadın, (%43) milli sporcular, (%15) milli takım antrenörleri, (%10) yönetici ve hakemlerden oluşmaktadır. Araştırmaya göre; katılımcıların (%90) helal gıdaya dikkat ettiğini, (%74) uluslararası spor müsabakalarında rahatlıkla yiyecek tüketemediğini, (%89) helal gıdaya sahip olmamanın performanslarını olumsuz etkilediğini ve (%70) helal gıdaya zor erişim nedeniyle istenilen başarıyı elde edemediklerini belirtmişlerdir. Uluslararası spor organizasyonlarında helal gıda yokluğundan dolayı sporcuların performanslarının olumsuz etkilendiği durumu ile istenilen sportif başarıların alınmamasında etkili olması arasında yapılan ki-kare testinde anlamlı ilişki saptanmıştır. Sonuç olarak; katılımcıların uluslararası spor organizasyonlarından helal gıdaya erişimde zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. Helal gıda duyarlılığı olan katılımcılar için uluslararası spor komiteleri ve spor federasyonları gerekli olan helal gıdaya kolay erişim hazırlıklarını yapmalıdırlar. Bu çalışmanın spor organizasyonlarında katılımcıların din ve kültürlerine uygun gıda ihtiyaçlarını karşılayabilecek ortamların hazırlanması amacıyla farkındalık yaratması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Helal Gıda, Helal Gıdaya Erişim, Uluslararası Spor Organizasyonu

Evaluation of problems related to halal food access in international sports organizations

Abstract

This study was conducted to evaluate the problems related to halal food access of national athletes, coaches, and other team members participating in international sports organizations. The sample group of the study consists of national athletes, coaches, and other national team members who participate in international sports organizations in Turkish National teams (n=130). Before the study, a personal information form consisting of six questions and a survey question regarding halal food access consisting of ten questions were prepared. Statistical analysis of the data obtained, frequency, percentage distributions, and chi-square significant relationships were examined. According to the study findings, (81%) of the participants are male, (19%) are female, (46%) are university graduates, (43%) national athletes, (15%) national team coaches, (10%) administrators and referees. According to the research; (90%) of the participants stated that they pay attention to halal food, (74%) that they could not easily consume food at international sports competitions, (% 89) of them stated that not having halal food negatively affected their performance and (70%) of them stated that they could not achieve the desired success due to difficult access to halal food. A significant relationship was found in the chi-square test between the situation in which the performance of athletes was negatively affected due to the lack of halal food in sports organizations held abroad and the fact that it was effective in not achieving the desired sports success. As a result; it is understood that the participants have difficulty accessing halal food from international sports organizations. For participants with halal food sensitivity, international sports committees and sports federations should make preparations for easy access to the necessary halal food. This study aims to raise awareness to prepare environments that can meet the food needs of the participants in sports organizations on their religion and culture.

Keywords: Halal Food, Halal Food Access, International Sports Organization

Bu araştırma, TÜBİTAK 2218- Yurt İçi Doktora Sonrası Araştırma Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Sorumlu Yazar/ Corresponded Author: Aydoğan SOYGÜDEN, E-posta/ e-mail: aydogan38@hotmail.com

GİRİŞ

Uluslararası spor organizasyonlarında milli takım kabileleri organizasyonun yapılacağı spor salonu veya stadyumlara yakın mesafelerde bulunan otellerde konaklamaktadırlar. Bu oteller iş, turistik vb. amaçlı seyahat eden herkes tarafından kullanılabilen özel işletmelerdir.

Uluslararası spor organizasyonları aynı zamanda spor turizmi kavramını da birlikte getirmektedir. Spor organizasyonlarına katılan sporcular olduğu gibi aynı zamanda seyircilerde bulunmaktadır. Uluslararası spor organizasyonlarına katılan her iki katılımcının kendi din ve kültürüne göre gıda hizmeti sunulması gerekmektedir.

Turizm dünyasında yemek, bir destinasyonda ziyaretçi memnuniyetini etkileyen unsurlardan biri olarak değerlendirilmekte ve önemli bir turizm geliri kaynağı haline gelmektedir (Yousaf & Xiucheng, 2018). Müslüman turistler için seyahat sırasında helal gıdaya erişim önemli bir konudur. Helal gıda turizmi bağlamında helal ve haram gıdalar, Kuran'da ve Hz. Muhammed (s.a.v) hadislerinde Müslümanlar tarafından tüketilmesine izin verilen veya tüketilmemesi gereken şeylerin her birini anlatmaktadır. Helal turizm destinasyonlarında seyahati çekmek için restoranlarda ve konaklama alanlarında helal yiyeceklerin ve hediyelik yiyeceklerin geliştirilmesi gerekmektedir (Addina & Santoso, 2020).

Helal gıda Müslüman turistler tarafından en fazla dikkat edilen, temel ve önemli bir faktör olarak ziyaretçi memnuniyeti etkileyen önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Yousaf & Xiucheng, 2018, Björk & Kauppinen, 2018). Müslüman turistlerin çoğu seyahat ederken helal yiyecek bulmanın zor olduğunu belirtmektedirler. Helal gıda satış noktalarının varlığı veya helal gıdanın bulunması, seyahat ederken Müslüman turistlerin tercih nesnesi olabilmektedir (Al-Ansi & Han, 2019, Marzuki ve ark., 2014).

İslami kurallar hayatımıza pek çok düzenleme getirir. Müslümanların bu kurallara uyması ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in hayatındaki gösterdiği örnek davranışları takip etmesi gerekmektedir. Kurumsal din, bunları her nesle öğretilebilecek bir sistem halinde resmileştirir. İslam, toplumun yaşam şeklini, aile, kıyafet, temizlik ve ahlakla ilgili faktörleri kontrol ettiği için bir dinden daha fazlasıdır (Fam, 2004).

Gıda zincirinin tamamı helal kavramı kapsamında olup, yenilebilir malların şekli, menşei, işlenmesi, ekipman ve makinelerin İslam hukukuna göre temizlenmesi ve helal olmayan malzemeyle temas sonucu lekelenmemesi gerekmektedir (Henderson, 2016).

Dünya'da yaşayan insanların farklı din, mezhep ve kültürleri bulunmaktadır. Her ülkenin coğrafik konumuna göre yeme, içme, davranış, kültür vb. özellikleri birbirinden farklıdır. Bu

farklılıkların sınırlarını çizen çoğu zaman dini kurallar bulunmaktadır. İslam dini helal dairesi içerisinde nasıl yaşanması gerektiğini, Kuran-ı Kerim’de Ayetlerde ve Hz. Muhammed (sav)’in sünnetleri ile Müslümanlara anlatılmaktadır (Soygüden & Yetim, 2023).

Dini inanışlar genel olarak tüketici davranışlarını etkileyebilmektedir (Delener, 1994; Pettinger, 2004), özellikle yemek satın alma kararlarında ve yemek alışkanlıklarının oluşturulmasında (Bonne, 2007). Müslüman tüketiciler helal gıda ürününe çok dikkat etmeye çalışmakta ve çoğu zaman alternatif gıda arayışına girmektedir (Soygüden & Yetim, 2023).

Bir bireyin ne kadar dindar olduğu, yani dindarlığı, Müslüman olarak öz kimliğinin bir parçasıdır ve o ölçüde, helal gıda tüketme niyetini belirleyen Müslüman tutumlarına, öznel normlarına ve algılanan davranışsal kontrolüne sahip olacaktır. Ancak bir bireyin helal gıdayı ne ölçüde tükettiği, helal gıdanın mevcudiyeti, bilgi ve para dâhil kaynaklar gibi diğer ilgili faktörlere de bağlı olacaktır (Soesilowati, 2010).

Dünyada Müslüman nüfus hızla büyümektedir, bununla birlikte İslam, yeryüzünde en hızlı büyüyen dindir. Müslümanlar artık dünya nüfusunun dörtte birini oluştururken, pazar fırsatları olağanüstü ve küresel helal pazarı, gıda üreticilerinin göz ardı edemeyeceği kadar kazançlı bir pazardır. Dünyada 112 ülkeye yayılan, İslam Konferansı Milletler Örgütü (1,4 milyar), Asya (805 milyon), Afrika (300 milyon), Orta Doğu (210 milyon), Avrupa (18 milyon) ve Malezya (16 milyon) gibi çeşitli bölgelere yayılan iki milyardan fazla Müslüman nüfus bulunmaktadır. Küresel helal pazarının yılda 580 milyar ABD doları değerinde olduğu tahmin ediliyor ve helal gıda endüstrisinin yıllık %7 oranında büyüyeceği öngörülmektedir (Saad & Low, 2008).

Müslümanlar için yadsınamaz önemine rağmen helal gıda, turizm geliştirme ve planlama literatüründe büyük ölçüde yoktur. Günümüzde Müslümanların dünya nüfusunun %20’sinden fazlasını temsil ettiği ve Müslüman turist sayısının son yıllarda önemli ölçüde arttığı göz önüne alındığında, hem turizm endüstrisi hem de dünya ticareti açısından helal gıdanın potansiyelinin araştırılmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, hem Müslüman hem de gayrimüslim turizm bölgelerinde, helal gıdanın mevcudiyetinin, Müslümanların tatil için belirli bir destinasyon seçimini nasıl etkilediğini araştırmak önemlidir (Bon & Hussain, 2010).

Konaklama alanlarında farklı din ve kültürden gelen misafirlere onların hassasiyetlerine uygun gıda hizmeti yeteri kadar sunulmamaktadır. Bu araştırmanın amacı, uluslararası spor organizasyonlarına katılan helal gıda hassasiyeti olan Türk milli takım sporcuları, antrenörleri

ve diğer milli takım üyelerinin helal gıda erişimi konusunda yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak ve farkındalık oluşturmaktır.

Helal gıda

Helal kelimesi “dinin kurallarına aykırı olmayan, dini bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021; Diyanet İslam İlmihali I, 2021, 172). Helal (halal ve halaal), Kur’an’da emredilen beslenme standardı olan yasal veya izin verilen anlamına gelen Kur’an’da kullanılan bir kelimedir. Kur’an-ı Kerim’de haram veya haram olduğu özellikle belirtilen gıdalar dışında tüm gıdaların helal olduğu belirtilmektedir. İngilizce dilinde çoğunlukla İslam hukukuna göre izin verilen yiyecekleri ifade eder. Arap dilinde İslam’a göre izin verilen her şeyi ifade eder (Alam & Sayuti, 2011).

Size ölü hayvan, kan, domuz eti, Allah’tan başkası namına kesilen hayvan, boğulmuş, vurulmuş, yukarıdan yuvarlanmış ölmüş hayvanlar haram kılındı (Maide, 3).

Üzerine Allah’ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahdır (Enam, 121).

Kur’an-ı Kerim’e göre helal kabul edilen gıdalar: Süt (sığır, koyun, deve, keçi kökenli olmak koşuluyla), bal, balık, zehirli olmayan bitkiler, taze meyve ve sebzeler, kurutulmuş bakliyat, kabuklu tohumlar (fındık, fıstık, ceviz gibi), et ve ürünleri (sığır, koyun, deve, avcı olmayan kuşlar, balık, keçi, at) olarak bildirilmiştir (Koşum, 2013; Nurrachmi, 2017).

Helal kesim yapılmış sığır, koyun, keçi, geyik, tavuk, ördek, kaz, av hayvanlarına (domuz dışında) ait et ve yan ürünler (jelatin ve enzimler değişkenlik göstermektedir) helal kabul edilir (Yazır, 2005; Döndüren, 2015).

Kur’an-ı Kerim’e ve Hz. Muhammed (sav) sünnetlerine göre haram kabul edilen gıda maddeleri; Domuz eti ve yan ürünleri, kan, karnivor hayvanlar (kedigiller, kurt gibi), tüm sürüngenlerin et ve yan ürünleri, tüm böcekler, ölü kesilmiş hayvan eti, leş eti, Allah dışında başkasının adına kesilen hayvanların etleri, uygun koşullarda kesilmemiş helal hayvanların eti, alkollü ürünler olarak bildirilmiştir (Yazır, 2005; Döndüren, 2015). Özet olarak, domuz, domuz ürünleri, kesilmeden önce ölmüş hayvanlar, Allah’ın ismi anılmayan ve uygun olarak kesilmeyen hayvanlar, kan ve kan ürünleri, alkol, etçil hayvanlar, yırtıcı kuşlar, dış kulağı olmayan (yılan, sürüngenler, solucanlar, böcekler) bulunmaktadır (Diyanet İslam İlmihali I, 2021, 190).

Gıda tüketim alışkanlıklarının dini kontrolü, belirli gıdalar üzerindeki kısıtlamalar çerçevesinde gerçekleştirilir: Örneğin Yahudilerin domuz eti yemesi yasaktır ve Hindular için sığır eti yasaktır. Müslümanların domuz eti, kan ve İslami kuralların öngördüğü şekilde öldürülmemiş hayvanları yemeleri yasaktır ve alkollü içki içemezler. Müslümanların helal gıda tüketme konusunda dini bir yükümlülüğü vardır (Bonne ve ark., 2007).

Bu arada dindarlık, kişinin kendi dinine olan bağlılığının ölçüsüdür (Mokhlis, 2006). Dindarlık çok önemlidir çünkü bireysel biliş ve davranışı belirler (Sitasari, 2008). Dindarlığın bireyin davranışını yönetmesi kuvvetle muhtemeldir. Helal gıda tüketicisi olma davranışını da etkileyen davranışlardan biridir.

Spor ve beslenme

Sporcuların her zaman iyi beslenmeye ihtiyaçları vardır, eğer sporcular yeterince doğru beslenmezse performanslarını doğrudan etkileyecektir. Sağlıklı ve uygun beslenme, uzun vadeli antrenman ihtiyaçlarını ve kısa vadeli rekabet ihtiyaçlarını karşılayan atletik performansta önemli bir rol oynamaktadır (Hassapidou, 2001).

Amerikan Diyetisyenler Derneği, Kanada Diyetisyenleri ve Amerikan Spor Hekimliği Koleji'nin görüşü, fiziksel aktivitenin, atletik performansın ve egzersizden iyileşmenin en uygun beslenmeyle artırıldığı yönündedir. Bu kuruluşlar, en uygun sağlık ve egzersiz performansı için uygun gıda ve sıvı seçimini, alım zamanlamasını ve takviye seçimlerini önermektedir (Rodriguez ve ark., 2009).

Vücut ağırlığını korumak, glikojen depolarını yenilemek ve doku oluşturmak ve onarmak için yeterli protein sağlamak için yüksek fiziksel aktivite zamanlarında enerji ve makro besin ihtiyaçları, özellikle karbonhidrat ve proteinden karşılanmalıdır (Rodriguez ve ark., 2009).

Sporcuların bir spora yönelik antrenman yaparken uygun ağırlık ve vücut kompozisyonunu koruyabilmeleri için yeterli enerji tüketmeleri gerekmektedir (Thompson ve ark., 1995). Sporcular egzersiz sırasında yüksek miktarda enerji harcamalarına rağmen aynı şekilde uygun vücut ağırlığını korumak için diyet ve uygun yaşam tarzlarını takip etmeleri gerekmektedir (Manore, 2015).

Genel olarak sporcuların protein ihtiyaçları (1,4-1,7 g/protein/kg) (Rodriguez ve ark., 2009), aktif olmayan kişiler için RDA tarafından önerilenden (0,8 g/protein/kg) daha yüksektir (Institute of Medicine, 2005). İhtiyaç duyulan ilave protein miktarı, egzersizin hacmine, türüne ve enerji kısıtlamasının düzeyine bağlı olacaktır (Carbone ve ark., 2012).

Spor ve motivasyon

Spor performansında sporcunun performansını birçok iç ve dış faktör etkileyecektir. Özellikle elit sporcuların motivasyon faktörü amatör sporculardan farklıdır. Motivasyon tüm atletik çaba ve başarının temelidir (Taylor, 2018). Motivasyon, spor performansınızı etkileyen her şeyi etkileyecektir: fiziksel kondisyon, teknik-taktik antrenman, zihinsel hazırlık, uyku, diyet, okul veya iş ilişkilerini içeren genel yaşam tarzına etkileri bulunmaktadır (Taylor, 2018).

Motivasyon “enerjinin ve davranışların yönünün araştırılması” olarak tanımlanabilir (Roberts & Treasure, 2012). Dolayısıyla davranışı etkileyen nedenleri veya güçleri içermektedir. Motivasyon, gözlemlenebilir bir varlıktan ziyade karmaşık bir yapıdır (veya gizli bir değişkendir), bu da onu doğru bir şekilde kavramsallaştırmanın ve ölçmenin zorluğundan kaynaklanmaktadır (Lavalley ve ark., 2003).

YÖNTEM

Araştırmanın örneklem grubunu uluslararası spor organizasyonlarına katılan milli sporcular, antrenörler, yöneticiler ve diğer milli takım paydaşları oluşturmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığı’ndan çalışma ve etik kurul izinleri alınmıştır. Araştırmada önceden hazırlanmış bir anket formu uygulanmıştır. Anket formu bazı demografik bilgileri içeren 6 soru ve helal gıdaya erişimle ilgili 10 sorudan oluşmaktadır. Anket formu Türkiye Milli takım üyelerinden (1 Eylül- 30 Ekim 2023) tarihleri arasında Google formunda açılan bağlantı aracılığıyla dijital ortamda toplanmıştır. Elde edilen veriler öncelikle Excel programına aktarılarak lisanslı SPSS programına veriler girilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi yapılarak frekans, yüzde ve ki-kare anlamlı ilişkileri incelenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların bazı demografik bilgileri, helal gıdaya erişimle ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ve verilerin istatistiksel analizleri tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim ve katılım türüne göre dağılımları

Değişken	Grup	F	%
Cinsiyet	Erkek	104	80
	Kadın	26	20
Yaş	15-20 yaş	26	20
	21-25 yaş	21	16,2
	26-30 yaş	12	9,2
	31-35 yaş	21	16,2
	36-40 yaş	18	13,8
	41-45 yaş	14	10,8
	46-50 yaş	11	8,5
	51-55 yaş	5	3,8
	56 yaş ve üzeri	2	1,5

Değişken	Grup	F	%
Eğitim	İlkokul	-	-
	Ortaokul	-	-
	Lise	24	18,5
	Lisans	63	48,5
	Lisansüstü	43	33,1
Katılım Şekli	Sporcu	70	53,8
	Antrenör	23	17,7
	İdareci	15	11,5
	Gençlik ve Spor Bakanlığı Temsilcisi	7	5,4
	Masör	2	1,5
	Spor Federasyonu Temsilcisi	2	1,5
	Hakem	11	8,5
Toplam=130 (100%)			

Tablo 1’de katılımcıların %80’i erkek, %20’si 15-20 yaş arası, %16,2’si 21-25 yaş arası, %48,5’i üniversite öğrencisi, %33,1’i yüksek lisans öğrencisi, %53,8’i sporcu, %17,7’si ise antrenördür.

Tablo 2. Katılımcıların spor branşları ve yurt dışı organizasyon katılımlarının dağılımları

Değişken	Grup	F	%
Yurt dışında kaç uluslararası spor organizasyonuna katıldınız?	1	34	26,2
	2	20	15,4
	3	16	12,3
	4	7	5,4
	5	8	6,2
	6	5	3,8
	7	3	2,3
	8	2	1,5
	9	2	1,5
	10 ve <	33	25,4
Spor Branşı	Güreş	50	38,5
	Tekvando	17	13,1
	Atletizm	13	10,0
	Halter	7	5,4
	Hentbol	7	5,4
	Yüzme	5	3,8
	Kick boks	5	3,8
	Tenis	4	3,1
	Badminton	4	3,1
	Cimnastic	4	3,1
	Futbol	3	2,3
	Judo	2	1,5
	Eskrim	2	1,5
	Voleybol	2	1,5
	Yamaç paraşütü	2	1,5
	Kayak	1	0,8
	Bisiklet	1	0,8
Okçuluk	1	0,8	
Toplam=130 (100%)			

Tablo 2’de katılımcıların %26,2’si uluslararası spor organizasyonlarına bir kez, %15,4’ü iki kez, %25,4’ü on kez ve daha fazla katılmıştır. %38,5’i güreş, %13,1’i tekvando, %10’u atletizm branşlarında olan katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların helal gıdaya erişim sorularına verdikleri cevapların dağılımı

Değişken	Grup	F	%
<i>Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında konaklamada mevcut olan yiyecekleri rahatlıkla tüketebiliyor musunuz?</i>	Evet	31	23,8
	Hayır	99	76,2
<i>Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında helal gıda kullanımına dikkat ediyor musunuz?</i>	Evet	121	93,1
	Hayır	9	6,9
<i>Helal gıda hakkında bilginiz var mı?</i>	Evet	125	96,2
	Hayır	5	3,8
<i>Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında helal gıdanın bulunmamasının sporcu performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?</i>	Evet	118	90,8
	Hayır	12	9,2
<i>Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarına giderken yanınızda helal yiyecek götürür müsünüz?</i>	Evet	85	65,4
	Hayır	45	34,6
<i>Yurt dışında helal gıda olmadığı için istediğiniz sportif başarıyı yakalayamayacağınızı mı düşünüyorsunuz?</i>	Evet	98	75,4
	Hayır No	32	24,6
Toplam=130 (100%)			

Tablo 3'te katılımcıların %76,2'si (*Yurtdışında düzenlenen spor müsabakalarında konaklamada sunulan yiyecekleri rahatlıkla tüketebilir misiniz?*) sorusuna hayır cevabını vermiştir. (*Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında helal gıda kullanımına dikkat ediyor musunuz?*) sorusuna %93,1'i evet yanıtını vermişlerdir. (*Helal gıda konusunda bilginiz var mı?*) sorusuna %96,2'si evet yanıtını vermişlerdir. (*Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında helal gıda bulunmamasının sporcu performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?*) sorusuna %90,8 evet yanıtı verdi. (*Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarına giderken yanınızda helal yiyecek götürür müsünüz?*) sorusuna %65,4'ü evet yanıtı verdi. (Sporda istediğiniz başarıyı yurt dışında helal gıda olmadığı için yakalayamayacağınıza inanıyor musunuz?) sorusuna %75,4 evet yanıtını vermişlerdir.

Tablo 4. Katılımcıların yurt dışında yaptıkları yemek tercihlerinin dağılımları

Değişken	Grup	F	%
<i>Gıda Tercih # 1</i>	Et	34	26,2
	Tavuk	39	30
	Balık	23	17,7
	Sebze	22	16,9
	Makarna	9	6,9
	Meyve	3	2,3
<i>Gıda Tercih # 2</i>	Et	4	3,1
	Tavuk	42	32,3
	Balık	34	26,2
	Sebze	32	24,6
	Makarna	11	8,5
	Meyve	6	4,6
<i>Gıda Tercih # 3</i>	Kuruyemiş	1	0,8
	Et	8	6,2
	Tavuk	24	18,5
	Balık	15	11,5
	Sebze	44	33,8
	Makarna	20	15,4
Meyve	15	11,5	
Kuruyemiş	3	2,3	
		100	100

Tablo 4'te katılımcıların uluslararası spor organizasyonlarında ilk yemek tercihi gösterilmektedir; %30 tavuk, %26,2 kırmızı et ve %17,7 balık. Katılımcıların ikinci tercihi; %32,3'ü tavuk, %26,2'si balık, %24,6'sı sebze ve katılımcıların üçüncü tercihi; %33,8 sebze, %18,5 tavuk ve %15,4 makarnadır.

Tablo 5. Katılımcıların helal gıdaya yönelik rehberlik tercihlerinin dağılımı

Değişken	Grup	F	%
<i>Helal gıda rehberlik tercihi# 1</i>	Cep Telefonu Uygulaması (App.)	89	68,5
	Web Sayfası	20	15,4
	El kitabı	14	10,8
	Eğitim Seminerleri	7	5,4
	Toplam	130	100

Tablo 5 katılımcıların helal gıda konusunda size rehberlik edecek materyaller nelerdir sorusuna; %68,5 Cep Telefonu Uygulaması (App.), %15,4 Web Sayfası, %10,8 El kitabı ve %5,4 Eğitim Seminerleri şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 6. Tüm spor branşlarındaki katılımcıların “Helal gıdanın olmayışı sporcu performansınızı etkiler mi? sorusuna verilen cevapların ki-kare test sonuçları

Değişken		n	%	X ²	p
<i>Yurt dışında düzenlenen spor müsabakalarında helal gıdanın bulunmamasının sporcu performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?</i>	Evet	118	90,8	40,269	,001*
	Hayır	12	9,2		

p<0,05*

Tablo 6 çalışmaya katılan bütün spor branşlarındaki katılımcıların (*helal gıda eksikliği sporcu performansınızı etkiler mi?*) sorusuna %90,8 *evet* cevabını verirken, %9,2 *hayır* cevabını vermişlerdir. Helal gıda eksikliğinin sporcu performansı arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (X² (1)=40,269, p<0,001). Anlamlı ilişki *evet* cevabı verenler yönündedir. Bu bulgulara göre helal gıda erişim eksikliğinin sporcu performansını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Tablo 7. Tüm spor branşlarındaki katılımcıların “Helal gıdanın olmayışı istediğiniz sportif başarıları alamadığınıza inanıyor musunuz? sorusuna verilen cevapların ki-kare test sonuçları

Değişken		n	%	X ²	p
<i>Yurt dışında helal gıdanın olmayışı istediğiniz sportif başarıları alamadığınıza inanıyor musunuz?</i>	Evet	98	75,4	31,223	,019*
	Hayır	32	24,6		

p<0,05*

Tablo 7 çalışmaya katılan bütün spor branşlarındaki katılımcıların (*Helal gıda eksikliği sporcu performansınızı etkiler mi?*) sorusuna %75,4 *evet* cevabını verirken, %24,6 *hayır* cevabını vermişlerdir. Helal gıda eksikliğinin sporcu performansı arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (X² (1)=31.223, p<0.019). Anlamlı ilişki *evet* cevabı verenler yönündedir. Bu bulgulara göre helal gıdanın olmayışı katılımcıların istenilen sportif başarıları alamadıklarında etkili sebeplerden biridir sonucuna varılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada “*Yurtdışında düzenlenen spor müsabakalarında konaklama yerindeki yiyecekleri rahatlıkla tüketebiliyor musunuz?*” sorusuna katılımcıların %76,2’si “*Hayır*” cevabını vermiştir. Bu sonuç, milli takım üyelerinin yurt dışında rahatlıkla gıda tüketimi yapmadığını ortaya koymaktadır. Çalışmada, milli takım sporcularının yanlarında helal gıda götürdükleri anlaşılmaktadır (Tablo 3). Soygüden ve Taşkırıan (2019) tarafında sadece milli güreşçiler üzerinde yapılan çalışmada yurtdışında yapılan spor organizasyonlarında yiyecekleri rahat tüketebiliyor musunuz sorusuna %95’i hayır cevabını vermiştir.

Araştırmada katılımcıların %93,1’i helal gıda ürünlerine dikkat ettiklerini ve %96,2’si helal gıda konusunda bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 3). Bu sonuç, katılımcıların helal gıda mevzuatına uyduklarını ve helal gıdalar konusunda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Araştırmada katılımcıların %90,8’inin spor organizasyonunda helal gıda eksikliğinin spor performanslarını olumsuz etkilediği cevabını verdiği ortaya çıkmıştır. Elit sporcularda beslenme sporcuların başarısında önemli bir faktördür. Uluslararası spor etkinliklerine katılan helal gıda hassasiyeti olan sporcular genellikle helal gıda ürünlerinin bulunmaması veya helal gıda ürünü hazırlama sürecinin eksikliği nedeniyle doğru beslenmelerini sağlayamamaktadırlar. Araştırmada ankete katılanların birden fazla yanıt verdikleri “*Yurt dışında düzenlenen spor müsabakaların da genellikle ne tür yiyecekler yenir?*” sorusuna katılımcıların uluslararası spor organizasyonlarında ilk yemek tercihleri; %30 tavuk, %26,2 kırmızı et ve %17,7 balık oluşturmaktadır. Katılımcıların ikinci tercihi; %32,3’ü tavuk, %26,2’si balık, %24,6’sı sebze ve katılımcıların üçüncü tercihi; %33,8 sebze, %18,5 tavuk ve %15,4 makarnadır (Tablo 4).

Et ürünleri oldukça yüksek protein seviyesine sahiptir. Vücut ağırlığını korumak, glikojen depolarını yenilemek ve doku oluşturmak ve onarmak için yeterli protein sağlamak için yüksek fiziksel aktivite zamanlarında enerji ve makro besin ihtiyaçları, özellikle karbonhidrat ve proteinden karşılanmalıdır (Rodriguez ve ark., 2009). Bu sonuçtan, katılımcıların genellikle protein ihtiyaçlarını karbonhidratlı gıda ürünleri tüketerek karşıladıkları görülmektedir. Soesilowati (2010) çalışma sonucunda bireysel dindarlık derecesi ile helal gıda tüketimi arasında, katılımcıların dindarlık derecesi ne kadar yüksekse, helal gıda tüketme konusundaki endişelerinin de o kadar fazla olduğunu göstermiştir. Çalışmada ayrıca ankete katılanların %96’sının helal gıda ürünü hakkında bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmıştır. Müslüman katılımcılar tarafından helal gıda ürünü için en önemli kriter, yiyeceklerinin domuz eti ve alkol

içermemesi gerektiğidir (Soesilowati, 2010). Genellikle Müslüman toplulukların çoğu domuz eti ve alkol konusunda çok dikkatlidir. Ancak en önemlisi Müslüman toplulukların sertifikalı helal gıda ve helal gıda ürünlerinin pişirilmesi veya hazırlanması süreciyle ilgilenmeleri gerekmektedir. Son dönemde müşteriler sadece helal gıda ürünler için değil, aynı zamanda helal gıda pişirme ve hazırlanma süreçlerinin helal kurallara uygun yapılması konusunda talepte bulunmaktadırlar. Sonuç olarak müşteriler, özellikle helal gıda hazırlama süreci iyi yapılan helal gıda ürünlerini satın almayı tercih etmektedir (Bonne & Verbeke, 2008). Uluslararası düzeyde, otellerin ve diğer konaklama yerlerinin çoğu aynı mutfakta yemek hazırlamakta olup, helal gıda hazırlığı ayrı olmalıdır. Sporcuların çoğunluğunun, kırmızı etten kaçınılan bir tür beslenme rejimini takip ettiği ve vejetaryen, helal gıda ve düşük laktoz rejimlerini uyguladıkları rapor edilmektedir (Pelly & Burkhart, 2014). Batı tarzı yemekler çoğu ihtiyacı karşılamaktadır, ancak bazı sporcular kültürel olarak spesifik bir beslenme tarzını takip etmektedir ve bu nedenle menüde geniş bir kültürel temsilin olması önemlidir (Pelly & Burkhart, 2014). Özellikle olimpiyat oyunları (yaz ve kış), Dünya şampiyonası, Akdeniz oyunları, Avrupa Şampiyonası ve benzeri büyük uluslararası spor etkinliklerinde, organizasyon komitesi üyeleri helal gıda ürünlerinin yer alması ve hazırlanacak ürünlerin hazırlanması konusunda dikkatli olmalıdırlar.

Sonuç olarak, katılımcıların %90'ı helal gıda ürünlerinin eksikliğinin sporcu performanslarını doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Helal gıda sektörlerinin de standart ve kalitelerini geliştirerek dünya çapındaki uluslararası spor organizasyonlarına hizmet verebilmesi gerekmektedir. Olimpiyat sporcularından bazıları Olimpiyat köyünün helal gıda bölümünün bulunduğunu ancak sporcuların helal gıda ürününün hazırlanma sürecini bilmediklerini belirtmişlerdir. Helal gıda pişirme ve hazırlama sürecinde yaşanan problemler nedeniyle sporcular çoğu kez kendilerine sunulan helal ürünleri yeme konusunda kendilerini rahat hissedememektedirler. Olimpiyat Oyunlarında farklı din ve kültüre sahip milli sporcular ve diğer milli takım üyelerine yapılan gıda düzenlemelerinin diğer uluslararası spor organizasyonlarında da yapılması gerekmektedir. Uluslararası spor organizasyonlarında helal sertifikalı ürünlerin bulundurulması ve helal standartlarına uygun ortamlarda gıdaların hazırlanmaları gerekmektedir.

Öneriler

- Seyahat etmeden önce konaklama alanlarında sertifikalı helal gıda talebinde bulunulması gerekmektedir.

- Spor branşlarının ilgili spor federasyonları ve Dünya Spor Komiteleri tarafından sporcuların din ve kültürlerine uygun gıda talepleri için gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.
- Konaklama alanlarında sertifikalı helal gıdaların depolanması, hazırlanması, pişirilmesi ve sunulması sürecinde helal olmayan diğer gıdalar ile temas etmemesi ile ilgili görevlilere bilgi verilmelidir.
- Helal gıdaların konaklama alanlarında mümkünse ayrı alanlarda hazırlanması ve pişirilmesi sağlanmalıdır.
- İnsanların kendi din ve kültürüne uygun gıda talebinde bulunması insanların temel hakkı olduğu 2005 yılında UNESCO Genel konferansında İnsan hakları beyannamesinde kabul edildiği ilgililere belirtilmelidir.
- Helal gıda kavramının daha iyi anlatılması için mevcut Helal gıda el kitaplarından faydalanılması sağlanmalıdır.
- Helal gıda sektörü hızla büyümektedir, bu nedenle sertifikalı helal gıda tedarikçileri dünyanın birçok ülkesinde bulunmaktadır. Konaklama alanlarında sertifikalı helal gıda ürünleri tedarikçilerine erişim hakkında zorluk yaşandığı belirtildiğinde ya da bulunmadığı söylendiğinde bu bilgi doğru değildir. Sertifikalı helal gıda ürünleri tedarikçileri dünyanın her yerinde erişilebilir durumdadır.
- Helal gıda ürünlerinin helal sertifikalarının doğru ve güvenilir akredite kurumlarında alınıp alınmadığı Helal Akreditasyon Kurumu (HAK), İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC), TSE helal Belgelendirme Hizmetlerinden bilgi almak mümkündür.

KAYNAKLAR

- Addina, F. N., & Santoso, I. (2020). Concept of halal food development to support halal tourism: A review. In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (Vol. 475, No. 1, p. 012053). IOP Publishing.
- Alam, S.S., & Sayuti, N. M. (2011). Applying the theory of planned behavior (TPB) in halal food purchasing, *International Journal of Commerce and Management*, 21 (1), 8-20,
- Al-Ansi A., & Han, H. (2019). Role of halal-friendly destination performances, value, satisfaction, and trust in generating destination image and loyalty *J. Destin. Market. Manage.* 13 51–60.
- Björk P., & Kauppinen-räsänen, H. (2019). Destination foodscape: A stage for travelers ‘ food experience *Tour. Manage.* 71 466–475.
- Bon, M., & Hussain, M. (2010), “Chapter 4 Halal”, Scott, N. and Jafari, J. (Ed.) *Tourism in the Muslim World, Bridging Tourism Theory and Practice*, Vol. 2, Emerald Group Publishing Limited, Leeds, pp. 47-59.
- Bonne, K., & Verbeke, W. (2006). Muslim consumer’s motivations towards meat consumption in Belgium: qualitative exploratory insights from means-end chain analysis, *Anthropology of Food*, (5).

- Bonne, K., & Verbeke, W. (2008). Religious values informing Halal meat production and the control and delivery of Halal credence quality, *Agriculture and Human Values*, 25 35-47.
- Carbone J.W. McClung, J.P., & Pasiakos S.M. (2012). Skeletal muscle responses to negative energy balance: Effects of dietary protein, *Advances in Nutrition*, 3(2), 119-126. 10.3945/an.111.001792.
- Delener, N. (1994). 'Religious contrasts in consumer decision behavior patterns: Their dimensions and marketing implications' (Abstract). *European Journal of Marketing*, 28 (5), 36–53.
- Döndüren, H. (19-20 Mart 2015). İslam'a göre gıdalarda Haram ve Helal standardı. 253-278, Uluslararası Helal Ürün Ekonomisi Sempozyumu (Üretim-Standartlar-Pazarlama), Sakarya Üniversitesi.
- Fam, K.S. Waller, D.S., & Erdogan, B.Z. (2004). The Influence of Religion on Attitudes towards the Advertising of Controversial Product, *European Journal of Marketing*, 38(5/6), 537-555.
- Hassapidou, M. (2001). Dietary assessment of five male sports teams in Greece. *Nutrition & Food Science*, 31(1), 31-35.
- Henderson, J.C. (2016). Halal food, certification and halal tourism: Insights from Malaysia and Singapore Tour. *Manag. Perspect.* 19, 160–164.
- Institute of Medicine (IOM) (2005). Food and Nutrition Board, editor. Dietary reference intakes for energy, carbohydrate, fiber, fat, fatty acids, cholesterol, protein, and amino acids. Washington, D.C.: The National Academies Press.
- Koşum, A. (2013). Hayvansal ürünlerin üretiminde besleme ve helallik. *Journal of Islamic Law Studies*, (22).
- Lavallee, D. Kremer, J. Moran, A. P., & Williams, M. (2003). *Sport psychology*. Palgrave Macmillan.
- Marzuki, S.Z.S., Hall, C.M., & Ballantine, P.W. (2014). Measurement of restaurant manager expectations toward halal certification using factor and cluster analysis *Procedia, Soc. Behav. Sci.* 121 291–303.
- Mokhlis, S. (2006). The Effect of Religiosity on Shopping Orientation: an exploratory study in Malaysia. *Journal of American Academy of Business*, 9 (1), 64-74.
- Nurrachmi, R. (2017). Islamic Tourism: Factors that influence Muslim Tourists and how to promote tourism in OIC Countries. *Intra Trade in OIC*, 131-138.
- Pelly, F.E., & Burkhart, S. J. (2014). Dietary regimens of athletes competing at the Delhi 2010 Common wealth Games. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 24(1), 28-36.
- Roberts, G.C., & Treasure, D. (2012). Advances in motivation in sport and exercise, *Human Kinetics*
- Rodriguez, N.R. Di Marco, N.M., & Langley, S. (2009). American College of Sports Medicine position stand: Nutrition and athletic performance. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 41, 709–731.
- Saad, A.H., & Low, P.L.C (2008). Marketing of Halal Products: The Way Forward, *The Halal Journal*, 44-46.
- Sitasari, I. (2008). Consumer preferences and behavior attributes Islamic credit card. Unpublished Thesis Report. Depok: PSTTI-UI [Program Pascasarjana Studi Timur Tengah dan Islam–Universitas Indonesia].
- Soesilowati, E.S. (2010). Business Opportunities for Halal Products in the Global Market: Muslim Consumer Behaviour and Halal Food Consumption, *Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities*, 3(1), 151-160.
- Soygüden, A., & Yetim, H. (2023). Helal gıda el kitabı-Halal food hand book, İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı İstanbul, 2023.
- Soygüden, A., & Taşkiran, C. (2019). Turkish national wrestlers and halal food-related problems in the organization of international sport. *International Journal of Wrestling Science*, 9(2), 1-8.

Taylor, J. (2018). Psychology Today <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-power-prime/200910/sports-what-motivates-athletes>

Thompson, J.L. Manore, M.M. Skinner, J.S. Ravussin, E., & Spraul, M. (1995). Daily energy expenditure in male endurance athletes with differing energy intakes. *Med Sci Sports Exerc.* 1995; 27:347–54.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2021). Helal, <https://soz-luk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2021/ Access Date: 01 May 2021)

Türkiye Diyanet Başkanlığı, (2024). İlmihal İman İbadetler, p.p:172;190

https://webdosya.diyaret.gov.tr/DiyaretAnasayfa/UserFiles/DiniBilgiler/ilmihal_cilt_1.pdf (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2024/ Access Date: 15 Jan. 2024)

Yazır, E. H. (2005). Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. Sadeleştiren: M. Sadi Çöğenli: İstanbul. Huzur Yayın.

Yousaf, S., & Xiucheng, F. (2018). Halal culinary and tourism marketing strategies on government websites: A preliminary analysis *Tour. Manage.* 68 423–443.

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Aydoğan SOYGÜDEN Hasan YETİM
Tasarım <i>Design</i>	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak <i>To design the method and research design.</i>	Aydoğan SOYGÜDEN
Literatür Tarama <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak <i>Review the literature required for the study</i>	Aydoğan SOYGÜDEN
Veri Toplama ve İşleme <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Aydoğan SOYGÜDEN
Tartışma ve Yorum <i>Discussion and Commentary</i>	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi <i>Evaluation of the obtained finding</i>	Aydoğan SOYGÜDEN Hasan YETİM

Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment

Bu çalışma TÜBİTAK-2218 Yurt içi Doktora sonrası araştırma burs programı kapsamında 2021/1 Dönem desteklenen projeler arasında bulunmaktadır. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK-2218 Programına teşekkür ederiz.

This study is among the projects supported within the scope of TUBITAK-2218 Domestic Postdoctoral Research Fellowship Program 2021/1 Period. We would like to thank TÜBİTAK-2218 Program for their support.

Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.

Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee

Bu araştırma, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Etik Kurulunun 20.07.2022 tarihli ve E-36592570-604.02-2865229 sayılı kararı ile yürütülmüştür.

This research was conducted with the decision of the Ethics Committee of the General Directorate of Education, Research and Coordination, T.C. Ministry of Youth and Sports, dated 20.07.2022 and numbered E-36592570-604.02-2865229.

Bu eser [Creative Commons Atf-Gavri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.